

Hoe erfenis in Fochteloo belandde

■ Archief Sjoerd Bakker vindt plek in Centrum voor Prentkunsten van Stichting Nobilis

GITTE BRUGMAN

FOCHTELOO De familie van Sjoerd Bakker kwam uit Friesland, zelf groeide hij op in Amsterdam. Hij was de zoon van verzetsman Popke Bakker. Sjoerd groeide uit tot een belangrijk kunstenaar, maar stierf alleen. Via een kunstenaar kwam zijn archief in Fochteloo.

Enige tijd geleden kreeg Stichting Nobilis een telefoontje van Woningstichting Lieven de Key uit Amsterdam. Ze had de opdracht een woning met atelier te ontruimen die ze hadden verhuurd aan etser Sjoerd Bakker. „De laatste vijftien jaar van zijn leven waren moeizaam, dus zijn erfgenaam had afstand gedaan van zijn bezittingen”, vertelt Pieter Jonker van de stichting die in Fochteloo het Centrum voor Prentkunst beheert.

Medewerkers van de woningstichting hadden in de woning stapels etsen en aquarellen gevonden, plus zes dozen met het persoonlijke archief van Sjoerd Bakker. „Ze vroegen een mij onbekende beeldenmaker, Ton Söder, wat ze met deze nalatenschap moesten beginnen”, vertelt Jonker. Söder vond dat deze in Fochteloo thuishoorde. Vandaar het telefoontje uit Amsterdam.

„Het is een interessant verhaal, dat begint in Friesland en zich daar ook voor een deel afspeelt. Want de familie Bakker had voor de oorlog winkels in Buitenpost en Leeuwarden”, zegt Jonker. Sjoerd werd geboren in 1943 als zoon van Popke Bakker. Hij is vernoemd naar zijn oom, modeontwerper Sjoerd, die in datzelfde jaar door de Duitsers is vermoord, nadat een verzetsploeg het bevolkingsregister van Amsterdam binnenviel. Hun uniformen waren door hem gemaakt, en dat heeft hij met de dood moeten bekopen.

Gedood op de Dam

Vader Popke werd op 7 mei 1945 gedood op de Dam door Duits geweer vuur. Toni Boumans schreef het boek *Je mag wel bang zijn, maar niet luf* over de noodlottige geschiedenis van de familie Bakker, uitgegeven door Uitgeverij Balans. Jonker: „In de verhuisdozen die we kregen zat een foto van Popke, lachend met zijn twee kinderen op de arm.”

Sjoerd Bakker wilde aanvankelijk fotograaf worden, maar op de Rietveld Academie zei een docent tegen hem: 'Jij wordt etser.' En zo geschiedde. Na de Rietveld Academie volgde hij nog een opleiding aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. Hij was gefasci-

Sjoerd Bakker - 'De buffel van de bureu'. FOTO'S STILET VORMGEVING

neerd door de houtdrukunst van Japanse meesters in dat genre: Hois-hige en Hokusai.

Op zijn 28ste kreeg hij een beurs van het ministerie van CRM, waarmee hij een reis naar Japan bekostigde. Hier wist hij een atelier te regelen aan de voet van Mount Fuji. Hierover zei hij: 'De Fuji wekt mijn wens tot rust, misschien kun je het zelfs geluk noemen. Ik word er één met het landschap. (...) Tijdens mijn rondreizen om de Fuji heen heb ik (...) heel sterk ervaren wat de natuur met mij doet. Zo is de vulkaan voor mij een eeuwigheidssymbool voor de tijdelijkheid van de mens.'

Hokusai maar dan anders

Hokusai (1760-1849) had een serie gemaakt van 36 prenten: gezichten op de vulkaan Fuji. De bekendste daarvan is *De grote golf bij Kanagawa*. Bakker reisde in zijn voetsporen rond de berg en maakte zijn eigen serie. De imposante besneeuwde top is steeds op de achtergrond aanwe-

'Sjoerd mocht het graag oneens zijn met de ander'

zig. Op de voorgrond staan of liggen gewone voorwerpen, of staan mensen in een hedendaagse setting. Zo laat Bakker zien dat hij Hokusai niet wil kopiëren, maar zijn eigen draai aan het thema geeft.

In het tijdschrift *Maatstaf* schreef Ian Buruma: 'Bakkers werk is aards, menselijk en ironisch. Sommigen zien er misschien ook iets nuchters in. Iets van de Friese jongen die voor het eerst de Fuji ziet, de uitpuilende asbakken bekijkt en zegt: 'Nou, nou, zo mooi is het ook allemaal niet.' Iets van de kunstenaar die ondanks alles met beide benen in de klei blijft staan.'

Bakker was sinds die reis gegrepen door Azië. Hij bleef reizen ma-

ken, en woonde vervolgens afwisselend in Thailand en Amsterdam. In 1982 verscheen de roman *Mokusei!* van Cees Nooteboom. Hoofdperson is een 35-jarige Nederlandse fotograaf, waarvoor Bakker model stond. Op reportage in Japan vat hij een alles verterende liefde voor een Japanse op. Ze leven vijf jaar samen, maar dan trouwt ze met een Japanner. 'De fotograaf is binnen Japan op Japan gestoten - ondoordringbaar, mysterieus en raadselachtig', zo schrijft Ares Koopman als tien jaar later een bundel met verhalen van Bakker uitkomt.

Gebroken hart

Want Bakker maakte behalve boekomslagen voor Nooteboom ook verhalen. Uitgeverij Atlas publiceerde in 1992 *Een hand vol water*, een bundel, waarin Bakker terugkomt bij het boek van Nooteboom. In veertien verhalen beschrijft hij ontmoetingen, gebeurtenissen sinds hij de Japanse Miharu Moriyama leerde kennen. Een taxichauffeur vat het motto van het boek samen: 'What is life? You work to much, you love the woman and you die.'

De 'hand vol water' verwijst naar een bedelaar die ligt te schuilen op de trappen van het station. In de regen springt Bakker over de slapende man. Zijn arm steekt naar buiten en zijn hand staat vol water. In het cruciale verhaal laat hij 'diezelfde bedelaar samenvallen met zichzelf', aldus recensent Koopman. 'Daarin toont hij zich, bedelend om de liefde van de Japanse, als de arme man aan wie 'alle leven zeer doet' doordat zij hem uiteindelijk met lege handen laat staan.'

In de dozen vol knipsels die nu in Fochteloo staan, zitten enkele krantenartikelen van Bakkers hand. Reisverhalen waaruit een ruig leven spreekt, met veel drank en middelen. Jonker haalt een citaat aan uit een interview met *Elsevier* in 1988: 'Ik heb altijd veel gereisd en dat moet ook zo blijven, want ik kan het hier net hebben. Mijn grootste plezier in dit land bestaat uit het wandelen richting reisbureau. Hoewel een haring met uitjes...'

Eerbetoon

Bakker werkte hard, exposeerde geregeld en had succes met zijn kleur etsen. Maar het einde van zijn leven was zwaar. In *EW Magazine* schreef Gerlof Leistra na zijn overlijden: 'Diep in de zeventig en vanwege zijn afnemende gezondheid al een tijdje niet meer actief als beeldend kunstenaar gaf Sjoerd Bakker veel van zijn litho's en aquarellen weg aan vrienden en bekenden. Om een jarenlange ruzie te beslechten, of ze te bedanken voor hun hulp.' Jonker corrigeert: „Het waren geen litho's maar kleuretsen, maar dat terzijde.”

Zoals met alle nalatenschappen zal Stichting Nobilis ook met deze van Sjoerd Bakker iets doen. Jonker schreef er een eerste artikel voor *Grafiekwereld* over. Mogelijk volgt later een boek. „Ik zie het in de eerste plaats als een eerbetoon aan het werk zelf, maar ook als eerbetoon aan een moedige en bijzondere familie.” Om daaraan toe te voegen: „Het woord eerbetoon zou Sjoerd wel een doorn in het oog zijn geweest, want hij mocht het graag oneens zijn met de ander.”

Sjoerd Bakker - zonder titel.

Sjoerd Bakker - 'Birmaans plattelandstafereel'.

Sjoerd Bakker - zonder titel.

Sjoerd Bakker - 'Herfst'.